

Reactie van de Hoge Raad voor de Economische Beroepen op de publicatie van de Mededeling van 10 juli 2007 over een vereenvoudiging van het ondernemingsklimaat op het gebied van vennootschapsrecht, financiële verslaggeving en controle van jaarrekeningen

De Hoge Raad voor de Economische Beroepen heeft als wettelijke opdracht¹ mee te werken aan de ontwikkeling van het wettelijk en reglementair kader dat van toepassing is op de economische beroepen (bedrijfsrevisoren, accountants, belastingconsulenten, erkende boekhouders en erkende boekhouders-fiscalisten), door het verstrekken van advies of aanbevelingen aan de Regering of aan de beroepsorganisaties die de economische beroepen vertegenwoordigen (Instituut der Bedrijfsrevisoren - Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten – Beroepsinstituut van de erkende Boekhouders en Fiscalisten), op eigen initiatief of op verzoek. Sinds 31 augustus 2007 is de Hoge Raad bovendien belast met de nationale en internationale coördinatie van het Belgische stelsel voor het toezicht op het beroep van de wettelijke auditor.

De Hoge Raad voor de Economische Beroepen is verheugd met het initiatief van de Europese Commissie om het ondernemingsklimaat op het gebied van vennootschapsrecht, financiële verslaggeving en controle van jaarrekeningen, te vereenvoudigen.

De Hoge Raad is ook bijzonder gevoelig voor één van de elementen die het Europese Parlement naar voor heeft gebracht in zijn resolutie van 10 juli 2007, meer bepaald “[12.] (...) dat het vereenvoudigen en actualiseren van bestaande wetgeving niet mag leiden tot deregulering, het verwateren van gezondheids- en veiligheidswetgeving of het afbouwen van de fundamentele sociale normen”.

¹ Deze opdracht vloeit voort uit artikel 54 van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen.

In die optiek heeft de Hoge Raad de voorstellen van de Europese Commissie in haar mededeling van 10 juli 2007 onderzocht en heeft daarbij de volgende bedenkingen:

1. In verband met de invoering van het begrip “micro-entiteiten” die niet onder de toepassing van de vierde Europese richtlijn zouden vallen

De Hoge Raad is ervan overtuigd dat het voeren van een dubbele boekhouding het beste instrument is voor een goed bestuur van een entiteit en voor de wijze waarop zij met haar verschillende “stakeholders” communiceert, ongeacht haar grootte.

De leden van de Hoge Raad zijn van oordeel dat een impactstudie aangewezen is vooraleer te overwegen dit type hervorming te lanceren. Voor “micro-entiteiten” de wettelijke verplichting opheffen om een boekhouding te voeren, zal uiteindelijk voor de ondernemingen geen echte administratieve vereenvoudiging opleveren, want de financiële staten die zij zowel aan kredietinstellingen als aan het belastingbestuur moeten voorleggen, zullen niet langer het voordeel bieden dat zij op een uniforme wijze zijn opgesteld. Meer nog, het vooropgestelde doel van vereenvoudiging dreigt zelfs te worden gekelderd, want “micro-entiteiten” zouden zich verplicht kunnen zien om voor elk geval apart financiële staten op te stellen.

Het voorstel van de Europese Commissie zou trouwens verstrekken gevolgen hebben in België, een land met hoofdzakelijk kleine ondernemingen. Uit cijfers van de Balanscentrale van de Nationale Bank van België blijkt immers dat 90% van de ondernemingen die thans on-

der de boekhoudreglementering vallen, hiervan vrijgesteld zouden kunnen worden.

Op dit ogenblik bestaat er in de Belgische wetgeving een regel die bepaalde handelaars of vennootschappen met onbeperkte aansprakelijkheid toestaat om een kasboekhouding te voeren. Handelaars-natuurlijke personen, vennootschappen onder firma of gewone commanditaire vennootschappen met een omzet (exclusief BTW) tijdens het laatste boekjaar van ten hoogste 500.000 euro kunnen volstaan met een “cash accounting”, op voorwaarde dat zij drie boeken bijhouden (een kasboek, een aankoopboek en een verkoopboek). Dit bedrag wordt verhoogd tot 620.000 euro voor handelaars-natuurlijke personen, vennootschappen onder firma of gewone commanditaire vennootschappen die als voornaamste beroepsbezigheid hebben de verkoop in het klein van gasvormige of vloeibare koolwaterstoffen, bestemd voor het voortbewegen van motorvoertuigen op de openbare weg².

2. In verband met de vrijstelling van “kleine” ondernemingen van de verplichting om hun jaarrekening openbaar te maken

In haar mededeling van 10 juli 2007 stelt de Europese Commissie voor om kleine ondernemingen vrij te stellen van de verplichting om hun jaarrekening openbaar te maken.

De Hoge Raad acht het belangrijk het fundamentele beginsel te handhaven dat ten grondslag ligt aan de goedkeuring van de vierde richtlijn inzake vennootschapsrecht, dat aan de oprichting van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid een transparantieplicht koppelt (en dus ook de verplichting om een dubbele boekhouding te voeren en een jaarrekening op te stellen en openbaar te maken).³

² Gezamenlijke lezing van artikel 5 van de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding van de ondernemingen en artikel 1 van het koninklijk besluit van 12 september 1983 tot uitvoering van de wet van 1975.

³ Zie in dit verband de eerste considerans van de richtlijn 78/660/EEG van 25 juli 1978 betreffende de jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen: “Overwegende dat de coördinatie van de nationale voorschriften inzake de indeling en de inhoud van de jaarrekening en het jaarverslag, de waarderingsmethoden, alsmede de openbaarmaking van deze stukken, met name voor wat betreft de naamloze vennootschap en de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid van bijzonder belang is voor de bescherming van de deelnemers in deze vennootschappen en van derden”.

De verplichte openbaarmaking van jaarrekeningen vormt overigens een bijzonder nuttig instrument om faillissementsrisico's te voorkomen, maar ook om witwassen van geld te bestrijden. Door jaarrekeningen beschikbaar te stellen, groeit ook het vertrouwen tussen ondernemingen (relaties klanten/leveranciers), maar ook in de ondernemingen zelf (beschikbaarheid van financiële informatie over de positie van de onderneming voor haar personeel).

De leden van de Hoge Raad zijn van oordeel dat een impactstudie aangewezen is vooraleer te overwegen dit type hervorming te lanceren. De druk ingevolge de verplichting om de jaarrekening te publiceren, is immers weinig relevant vergeleken bij het grotere vertrouwen dat ontstaat tussen alle partijen die in het kader van de activiteiten van de betrokken ondernemingen moeten samenwerken, dankzij het feit dat zij via de publicatie van de jaarrekening inzage krijgen in financiële informatie.

3. In verband met de vrijstelling van bepaalde “middelgrote” ondernemingen van de verplichting om hun jaarrekening door een externe auditor te laten controleren

De Commissie stelt voor om een aantal vrijstellingen (zoals met betrekking tot de wettelijke controle van de jaarrekening) uit te breiden tot bepaalde middelgrote ondernemingen⁴ (in de zin van artikel 27 van de richtlijn) “zonder specifieke externe gebruiker van hun financiële informatie”. Bijlage 4 onderscheidt twee categorieën:

- vennootschappen waarvan de bestuurders ook de eigenaars zijn (zogenaamde “besloten” vennootschappen)
- vennootschappen met onbeperkte aansprakelijkheid die in het toepassingsgebied van de vierde richtlijn vallen.

De Hoge Raad wenst de Europese Commissie de resultaten ter kennis te brengen van een empirische studie over de toegevoegde waarde van

⁴ De Hoge Raad voor de Economische Beroepen wijst erop dat het begrip “middelgrote ondernemingen” in de zin van de Europese richtlijn niet bestaat in het Belgische boekhoudrecht.

de audit in België die onlangs door Professor WILLEKENS is uitgevoerd⁵:

- de wettelijke controle van de jaarrekening heeft een positieve invloed op de kwaliteit van de resultaatgegevens (minder manipulatie van de ondernemingsresultaten), ook in kleinere ondernemingen.
- er bestaat een positief verband tussen de wettelijke controle van de jaarrekening en de intensiteit van de vraag naar audit, enerzijds, en de betere kwaliteit van de gepubliceerde informatie (onderzoek van de post "regularisering van belastingen").
- in kleinere ondernemingen bestaat er een positieve correlatie tussen de wettelijke controle van de jaarrekening en de overlevingskansen (minder gevaar van faillissement).

De leden van de Hoge Raad zijn dan ook van oordeel dat een impactstudie op Europees niveau aangewezen is vooraleer te overwegen deze verplichting op Europees niveau voor middelgrote ondernemingen op te heffen.

4. In verband met de vereenvoudiging van de consolidatieregels

De Europese Commissie stelt ook voor om de consolidatieregels voor alle vennootschappen te vereenvoudigen. Het gaat meer bepaald om het voorstel tot wijziging van artikel 57 van de vierde Europese richtlijn. Voor kleine dochtervennootschappen overweegt de Commissie de lidstaten ertoe te verplichten hen vrij te stellen van de toepassing van de vierde richtlijn wat de inhoud, de controle en de openbaarmaking van de jaarrekening betreft. Voor middelgrote dochtervennootschappen (waarvoor geen enkel criterium wordt opgegeven in bijlage 4 van de mededeling) zouden de lidstaten gebruik kunnen maken van de mogelijkheid hen vrij te stellen van de wettelijke controle van hun jaarrekening. De Commissie verantwoordt haar voorstel met het argument dat de nieuwe richtlijn over de wettelijke controle van jaarrekeningen (in artikel 27, a)) bepaalt dat de groepsauditor de verantwoordelijkheid voor de controle zal dragen.

⁵ Willekens M. (2007), *"The effects of external auditing in privately held companies: empirical evidence from Belgium" (to be published)*. Deze studie is gebaseerd op de beschikbare gegevens voor 2004.

Hij zou dus moeten uitmaken welke dochters (door hem) gecontroleerd dienen te worden.

In verband met het niet-toepassen van de inhoud van de vierde richtlijn op kleine dochtervennootschappen en het wegvallen van de verplichting om hun jaarrekening openbaar te maken, bevestigt de Hoge Raad zijn positie zoals verwoord *sub* punt 1 en 2 van zijn advies.

In verband met de vrijstelling van de wettelijke controle van de statutaire jaarrekeningen van kleine en, in voorkomend geval, middelgrote dochtervennootschappen, wijst de Hoge Raad op het gevaar dat het voorstel van de Europese Commissie zou kunnen leiden tot een nog sterkere concentratie in de auditwereld, die nu al wordt gedomineerd door de "*Big four*" en enkele middelgrote auditkantoren.

De Hoge Raad wenst ook de aandacht te vestigen op het feit dat het ontwerp van de (nog niet definitief goedgekeurde) ISA-norm over de audit van financiële staten van groepen⁶ die – net zoals de auditrichtlijn – de verantwoordelijkheid van de groepsauditor invoert, niet vereist dat de controle van de jaarrekening van de verschillende entiteiten door eenzelfde auditkantoor dient te gebeuren.

In de praktijk heeft het voorstel van de Europese Commissie volgens de Hoge Raad betrekking op de statutaire jaarrekening van kleine en, in voorkomend geval, middelgrote dochtervennootschappen van vennootschapsgroepen. Groepen die op een Europese beurs zijn genoteerd, moeten voor hun geconsolideerde jaarrekening immers de op Europees niveau goedgekeurde internationale boekhoudnormen (IFRS) toepassen. In die context dient bij de controle ook de geconsolideerde jaarrekening van "weinig relevante" dochtervennootschappen te worden betrokken, want de IFRS-normen staan hierop geen enkele afwijking toe. De vrijstelling die in de mededeling van de Commissie wordt voorgesteld, kan op dit niveau dan ook niet spelen.

⁶ Exposure draft IAASB *"The Audit of Group Financial Statements" (Proposed ISA 600 revised and redrafted) (March 2006)*.

Als de maatregel die in de mededeling van de Commissie wordt voorgesteld, ongewijzigd op Europees niveau wordt ingevoerd, dan zou dit in België een weerslag kunnen hebben op de relaties tussen bedrijfsleiders en hun ondernemingsraad. De Hoge Raad wijst erop dat een externe auditor, wanneer die zich - zonder wettelijke controle van de jaarrekening - dient uit te spreken over de economische en financiële informatie die aan de personeelsvertegenwoordigers wordt verstrekt, zich genoodzaakt zou kunnen zien om een audit op contractuele basis uit te voeren, waarvoor de onafhankelijkheidsbeginselen uit de auditrichtlijn evenwel niet gelden. De vraag rijst dan ook of de voorgestelde maatregel voor de betrokken ondernemingen al dan niet zou leiden tot een echte vereenvoudiging van het ondernemingsklimaat.

5. Tot besluit

De Hoge Raad voor de Economische Beroepen wenst de aandacht van de Europese Commissie te vestigen op de verregaande gevolgen van de voorstellen in haar mededeling van 10 juli 2007.

De Hoge Raad vraagt de Europese Commissie dan ook met aandrang om in de verschillende lidstaten van de Europese Unie een impactstudie over al deze voorstellen te laten uitvoeren. In het kader van die impactstudie zouden zowel de onmiddellijke "kostenbesparingen" van die maatregelen (naar het voorbeeld van de Ram-

bolstudie) als de "indirecte kosten" daarvan (zoals het verhoogde risico op faillissement, op witwassen van geld of andere risico's) dienen te worden ingeschat.

Zoniet dreigt de vrees van het Europees Parlement, namelijk een onterechte "deregulering" van de economie, spijtig genoeg te worden bewaarheid, zonder echte kostenbesparing voor de ondernemingen.

Ten slotte wijst de Hoge Raad op de trend op Europees niveau - net zoals in de Verenigde Staten - in de richting van een hoe langer hoe grotere kloof tussen de voorschriften inzake vennootschapsrecht voor genoteerde vennootschappen en in het algemeen voor zogenaamde "open" vennootschappen, enerzijds, en voor zogenaamde "besloten" vennootschappen, anderzijds.

In dit verband bewijst de huidige crisis op de financiële markten (als gevolg van de "sub-primes"), naar het oordeel van de Hoge Raad en voor zover nodig, dat het Amerikaanse voorbeeld niet de enig mogelijke weg is. Het noodzakelijke beleid op Europees niveau inzake transparantie van de financiële informatie hoeft dan ook niet onvermijdelijk te leiden tot een volledige deregulering van het systeem van boekhouding en neerlegging van jaarrekeningen in alle middelgrote en kleine ondernemingen in de Europese Unie.

12 oktober 2007

Bijlage 1

Overzicht van de cijfers verstrekt door de Balanscentrale

Verkorte schema's neergelegd bij de NBB	Huidige Belgische criteria	Voor "micro-entiteiten"
"Micro-entiteiten"		Ten minste: 215.617 Ten hoogste: 266.493
Kleine ondernemingen	285.091	Ten minste: 18.598 Ten hoogste: 69.474

N.B. Het aantal "micro-entiteiten" is moeilijk te schatten, omdat ondernemingen die een verkort schema van de jaarrekening neerleggen, kunnen opteren voor de publicatie van enkel de brutomarge. Ondernemingen die daarvoor opteren en niet meer dan één criterium overschrijden (hetzij gemiddeld personeelsbestand, hetzij balanstotaal), kunnen "micro-entiteiten" zijn maar evengoed niet. Dat is de reden waarom in deze kolom "ten hoogste" en "ten minste" staat.

Volledige schema's neergelegd bij de NBB	Huidige Belgische criteria	Bij uitsluiting van "micro-entiteiten"	Aan de richtlijnen aangepaste criteria (zoals nu)
« Micro-entiteiten »		5.676	
Kleine ondernemingen	10.907	5.231	11.838
Middelgrote ondernemingen			4.673
Grote ondernemingen	7.509		1.905
Totaal	18.416		18.416

N.B. Deze cijfers zijn verkregen na analyse van de criteria voor één enkel boekjaar. In werkelijkheid geldt een overschrijding van de criteria gedurende twee opeenvolgende boekjaren. Dat kan leiden tot een onderschatting van het aantal kleine ondernemingen.

Bron: Raming uitgevoerd in september 2007 door de Balanscentrale van de NBB op basis van het boekjaar 2005 (laatste beschikbare volledige boekjaar)